

ДО ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ДО УМОВ
НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Анотація. У роботі розглядаються питання адаптації іноземних студентів до вищої школи в умовах іншомовного соціокультурного середовища, аналізується психологічний зміст проблеми.

Ключові слова: студенти-іноземці, підготовче відділення, вища школа, адаптація.

Аннотация. В работе рассматриваются вопросы адаптации иностранных студентов к высшей школе в условиях иноязычной социокультурной среды, анализируется психологическое содержание проблемы.

Ключевые слова: студенты-иностранцы, подготовительное отделение, высшая школа, адаптация.

Annotation. Problems of high school adaptation of foreign students in the conditions of foreign social and cultural environment are considered in the work. Psychological content of the problem is analyzed.

Key words: foreign students, subcollegiate department, high school, adaptation.

У процесі тривалої роботи з іноземними студентами на підготовчому відділенні Національного університету фізичного виховання і спорту України наші викладачі спробували систематизувати й узагальнити досвід роботи як вітчизняних, так і закордонних дослідників у такій області соціальної психології як адаптація іноземних студентів до вищої школи в умовах іншомовного соціокультурного середовища. За традицією більшість іноземних студентів, які прибувають на навчання до вищих навчальних закладів України, проходять курс початкової підготовки, що дає їм право вступу на основні факультети. Вона посідає особливе місце, тому що це – початковий етап

«входження» особистості в нове макро- і мікросередовище (більшість іноземних студентів мають низький рівень поінформованості про політичну, економічну і соціальну системи нашої країни; про норми, звичаї, традиції і культуру народу; про чинну систему вищої освіти. Для більшості студентів уперше виникає проблема інтернаціоналізації, необхідності комунікації з носіями різних соціальних, етнічних, національних норм і культур), тому завдання підготовчого відділення нашого університету на цьому етапі полягає в забезпеченні умов для зняття можливих ускладнень, викликаних перерахованими чинниками; це – етап соціалізації й адаптації особистості (іноземні студенти – це соціалізовані зрілі особистості, сформовані під впливом того середовища, у якому виховувалися. Вони, як правило, мають певну життєву позицію, цільові настанови, систему цінностей і ціннісні орієнтації. Крім того, кожний студент має свої специфічні особливості: етнічні, національно-психологічні, психофізіологічні, особистісні і т. д.); це – етап неадекватного психічного й фізичного навантаження (іноземний студент, включений у нове макро- і мікросередовище, відчуває природній дискомфорт, тому що проходить перебудову, зміну психофізіологічних процесів). У початковий період адаптації іноземний студент перебуває в «шоковому» стані (у стані стресу): інформаційна перенасиченість на всіх рівнях (у навчальному процесі й поза ним); емоційне перевантаження (нові зв'язки, комунікації, комфортність, мовний бар'єр тощо); адаптація на побутовому рівні (самостійність у розподілі бюджету, самозабезпечення й самообслуговування) і т. п.

Тому завдання на цьому етапі полягає у забезпеченні студентів механізмом саморегуляції й допомозі в оволодінні ним; у створенні комфортних умов для зняття психофізіологічних ускладнень (регулярне медичне обстеження, психологічна підтримка, дозування інформаційного потоку тощо).

Перераховані вище особливості іноземного контингенту й низка інших є джерелами тих ускладнень, які іноземний студент особливо гостро відчуває в перший рік перебування в новій країні.

Ці ускладнення можуть бути згруповані в такий спосіб: адаптаційні на різних рівнях: мовному, понятійному, морально-інформаційному, кліматичному, побутовому, комунікативному тощо; психофізіологічні, пов'язані з перебудовою особистості в умовах початкової адаптації й «входженням» у нове макро- (етносоціальне й етнокультурне) середовище й мікро- (міжнаціональне по горизонталі й кероване по вертикалі) середовище; навчально-пізнавальні, пов'язані, у першу чергу, з мовним бар'єром; подоланням відмінностей у системах освіти; адаптацією до нових вимог і системи контролю знань; організацією навчального процесу, який повинен будуватися на принципах саморозвитку особистості, накопичення знань, прищеплення навичок самостійної роботи; комунікативні як по вертикалі, тобто з адміністрацією факультету, з викладачами й співробітниками, так і по горизонталі, тобто у процесі міжособистісного спілкування усередині міжнаціональної малої навчальної групи, у гуртожитку, на вулиці, у магазинах і т.д.; побутові, пов'язані з відсутністю навичок самостійності, прийняття рішень і розв'язання проблем.

Усі ці групи ускладнень взаємообумовлені і є психологічним бар'єром, подолання якого пов'язане з психічними, особистісними, емоційними, інтелектуальними, фізичними перевантаженнями. У даний момент практика роботи нашого підготовчого відділення для іноземних студентів недостатньо зорієнтована на подолання цих ускладнень, не вироблений механізм регуляції розв'язання проблем, що виникають у процесі роботи.

Місце підготовчого відділення для іноземних студентів у системі вищої школи визначається як початковий системотворчий етап у системі підготовки національних кадрів фахівців для закордонних країн. Роль підготовчого відділення полягає у створенні умов для успішної адаптації й адекватного функціонування особистості іноземних студентів в умовах іншомовного

соціокультурного й соціопедагогічного середовища шляхом зняття ускладнень при їх входженні у нове макро- і мікросередовище. Його функціями є освітня, адаптивна, виховна (із пріоритетом формування загальнолюдських цінностей), забезпечувальна та формувальна наступності й спрямованості, форм, методів навчально-виховного процесу на подальшому етапі навчання.

Таким чином, підготовче відділення для іноземних студентів, будучи початком етапу підготовки національних кадрів фахівців для закордонних країн, спрямовує свою діяльність на формування цілісної особистості, здатної усвідомлено одержувати знання, сприймати їх нерідною мовою, переробляти, зберігати, множити й реалізовувати в соціальній практиці, у всіх системах життєдіяльності, насамперед, у навчальній діяльності; на вироблення механізмів скорочення термінів успішної адаптації іноземних студентів до нових макро- і мікросоціальних середовищ, шляхом зняття в них психологічних бар'єрів.

У процесі своєї роботи ми аналізуємо психологічний зміст проблем адаптації іноземних студентів до вищої школи, які є складною в психологічному, педагогічному й національно-культурному відношенні аудиторією; що потребує максимального урахування всього особливого, специфічного, як національно- так і соціально-особливого, і, отже, значною мірою інших соціально-психологічних рішень, іншого педагогічного впливу, традиційно використовуваного при роботі з вітчизняними студентами.

Адаптація є одним із найзначніших і характерних явищ суспільного життя нашого століття. Адаптація – це закономірне явище, елемент світових процесів, пов'язаних з міжнародною мобільністю студентів різних країн і регіонів сучасного світу.

Студенти закордонних країн, які приїжджають до нас на підготовче відділення, потрапляють в іншомовне кроскультурне середовище, що призводить до прояву всіх елементів людини (іноземного студента), як індивіда, як особистості, як суб'єкта діяльності, як індивідуальності, по-новому. Ці елементи перетерплюють значні зміни, іноді до зміни особистості з усіма,

що впливають, наслідками як позитивного, так і негативного характеру. Виходячи із цього виникла теоретична й практична потреба в дослідженні процесу адаптації іноземних студентів далекого зарубіжжя не тільки в історичному, політичному, освітньому, але й психологічному аспектах, з погляду загальної й соціальної психології. Ці дослідження, а також вивчення соціально-психологічних і психолого-педагогічних проблем навчання іноземних студентів далекого зарубіжжя, процесу їх адаптації в нових макро- і мікросередовищах, використання набутого ними етно-соціо-культурного досвіду, диференційоване урахування національно-психологічних особливостей особистості будуть сприяти формуванню механізмів успішної адаптації до вищої школи.

Великий інтерес викликають питання виявлення емоційних чинників адаптації іноземних студентів до навчальної групи: тривожність, соціально-психологічний клімат у навчальній групі, а також їх взаємозалежності з особистісними особливостями іноземних студентів.

Як викладачі-практики ми постійно надаємо психологічну підтримку іноземним студентам із приводу зняття стресів, конфліктних ситуацій тощо. У своїй роботі ми керуємося чіткістю методологічних позицій, системністю вивчення предмета, повнотою використання джерел, опорою на апробовані й експериментально перевірені результати, а також ділимося й впроваджуємо отриманий досвід у науково-педагогічну практику.

Нашими викладачами розроблена концепція соціально-психологічної адаптації іноземних студентів Азії, Африки, країн Близького Сходу й Латинської Америки до навчання на підготовчому факультеті. У результаті виявлені традиційні чинники адаптації, що забезпечують життєдіяльність іноземних студентів у новому соціокультурному середовищі: особистісно-психологічний, емоційно-особистісний, кліматичний, соціально-побутовий та фактор міжособистісного спілкування.

Багаторічні соціально-психологічні спостереження дозволили виявити традиційні й специфічні соціально-психологічні й регіональні особливості

іноземних студентів у процесах адаптації до міжнаціональної навчальної групи; на підставі дослідження мотиваційно-фонових характеристик створити їх соціопсихологічний портрет; підтвердити, що становлення іноземного студента як суб'єкта роботи, спілкування, пізнання впливає на характер навчальної діяльності, його емоційне самопочуття.

Література

1. Богорев В.В. Психолого-педагогические основы системы адаптивного обучения // Наука и школа, 2001. № 2. С. 12-15.
2. Гришанов Л.К., Цуркан В.Д. Социологические проблемы адаптации студентов младших курсов // Психолого-педагогические аспекты адаптации студентов к учебному процессу в вузе. – Кишинев, 1990 – с. 29-41.
3. Зимняя. И.А. Личностно-деятельностный подход в обучении русскому языку как иностранному. «Русский язык за рубежом», 1985, № 5.
4. Капитонова, Т.И., Щукин А.Н. Современные методы обучения русскому языку иностранцев. М., «Русский язык», 1987, с. 156. 21
5. Капитонова Т.И., Московкин Л.В. Методика обучения русскому языку как иностранному на этапе предвузовской подготовки. 3-е издание, СПб, изд-во «Златоуст», 2011 г.
6. Шишов С.Е., Агапов И.Г. Компетентностный подход к образованию как необходимость // Мир образования – образование в мире, 2001. № 4. С. 8-18.